

Utdrag ur

VALL KYRKA GOTLAND VÅRD- OCH UNDERHÅLLSPLAN 2009

Ansvariga för vård- och underhållsplanen

Inför upprättandet av denna vård- och underhållsplan för Vall kyrka har kyrkan och kyrkogården besiktigats av undertecknad.

Ansvariga för vård- och underhållsplanens olika delar anges här nedan.

(Namn inom parentes anger dock att i planen endast använts där angivet besiktningsprotokoll eller åtgärdsprogram, upprättat av resp. namngiven konsult.)

Kyrkobyggnad	Arkitekt Jan Utas
Elinstallationer och åskskydd	(Elingenjör Peter Ström)
Kyrkogårdsmur	Arkitekt Jan Utas
Kyrkogård	Arkitekt Jan Utas
Växtlighet på kyrkogården	Ej utsedd
Kalkmålningar	Ej utsedd
Stenarbeten	Ej utsedd
Inventarier av trä	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av metall	Antikvarie Rebecka Svensson
Inventarier av sten	Antikvarie Rebecka Svensson
Textilier	(Textilkonsultfirma Lotine)
Kyrkklocka/-or	(Ing. Ingvar Rohr)
Övriga inventarier	Antikvarie Rebecka Svensson

Källförteckning

Otryckta källor

Handlingar i Gotlands fornsals arkiv, Visby

Inventering av inventarierna i Vall 2004 och 2007, utförd av Birgitta Lerberg m.fl.,

Inventering av Vall kyrkogård, utförd 1996 av antikvarie Roger Öhrman, Gotlands fornsal.

Program för utvändiga reparationsarbeten på Vall kyrka, upprättat 1997 av arkitekt Jan Utas, Visby.

Program för restaurering av Vall kyrka, upprättat av riksantikvarieämbetets vårdsektion 1985.

Tryckta källor

Brunius, C. G., Gotlands Konsthistoria, del 3, 1866.

Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989:II, Linköpings och Visby stift, 1990.

Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.

Rohr, I., Gotlands kyrkklockor och ringningsseder, 1985.

Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.

Sveriges Kyrkor, Gotland volym III, 1942.

Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.

Utas, J., Om gotländska valv: examensarbete i arkitekturens teori och historia Chalmers tekniska högskola, 1971.

Händelselista

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1167	Byggnadsår enligt Strelow.	SvK
s. 1100-tal	Dopfunten av sandsten, tillverkad av "Majestatis" (SvK anger 1167 som möjlig tillkomsttid).	GK, SvK
t. 1200-tal	Koret, absiden och långhuset uppfördes (SvK anger "omkr. 1167").	GK, SvK
o. 1250	Tornet påbörjades (SvK anger "omkr. 1230").	GK, SvK
1288(?)	Gravsten över Peter Harding, numera i Statens Historiska Museum, Stockholm.	GK, SvK
s. 1200-tal	Tornet fullbordades, och troligen byggdes även sakristian (SvK anger "början av 1300-talet" för tornpåbyggnaden och "omkr. 1230" för sakristian).	GK, SvK
o. 1300	Väggskåpet i absiden (SvK daterar runinskriften till 1290-1330).	GK, SvK
1302	Gravsten över herr Heggerus i Vänge.	SvK
t. 1300-tal	Korvalvet slogs.	SvK
	Glasmålningen i tornfönstret.	SvK
1333	Gravstensfragment, ursprungligen över kyrkoherden Petrus.	SvK
1326	Gravsten över herr Johannes.	SvK
1373	Gravsten över Hunvaldus Bryungs.	SvK
1443	Storklockan, ursprungligen troligen tillhörig Hogrån kyrka.	GK, GKR
1400-tal	Altarbrun.	GK, SvK
t. 1500-tal	Altarskåp, numera i Gotlands fornsal.	SvK
1621	Årtal inskuret i klockbocken .	SvK
1627	Ny tornhuv uppbyggd av Dienis Lauritsøn Guth från Norrlanda.	SvK
	Årtalet inskuret i tornspiran.	SvK
1680	Årtal i vindflöjeln.	GF
1682	Äldre korbänk eller annan bänkinredning, varav två luckor återstår, målades.	SvK
1684	Altaruppsatsen, tillverkad av stenmästaren Rasmus Larsson Ockes i Burgsvik.	SvK
1600-tal	Epitafium över prästen Simon Hansson o. h. h. Ermegård Gustafsdotter.	SvK
o. 1700	Korbänk.	SvK
t. 1700-tal	Predikstolen.	GK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1720-tal	Målning av Kristus som världsfrälsaren, signerad J. W. vilket SvK tolkat som Johan Weller men enligt en bildtext i GF-arkiv var det Jöns Wulff som utförde arbetet (SvK anger vidare att målningen fanns 1762).	GF, SvK
1728	Predikstolen målades av Jöns Wulff.	GK, SvK, GKS
1735	Samtliga tak och tornhuven förstördes av brand.	RAÄ
1736(?)	Epitafium över pastor Botolphus Weller o. h. h. Christina Margareta Eer, målat av sonen och kyrkomålaren Johan Weller.	SvK
1744	Årtal inskuret i klockbocken.	SvK
	Nya tak och ny tornhuv uppfördes.	RAÄ
1758	Fattigstocken.	SvK
	Omtalas plank runt kyrkogården.	SvK
1759	Dopfunten flyttades från tornbågen till triumfbågen.	SvK
	Bänkinredning i tornrummet.	SvK
1760	Tornportalen tillmurades och försedd med fönster.	SvK
1762	Bekännelsepall.	SvK
1764	Uppmanades församlingen att bygga stenmur kring kyrkogården.	SvK
1765	Omtalas plank runt kyrkogården.	SvK
1700-tal	Bänkinredningen (SvK daterar med snidad bandfläta "kanske av omkr. 1740 och fyllningarnas akantusmålning som "trol. 1760").	GK, SvK
1796	Två mindre ljuskronor.	SvK
t. 1800-tal	Dörr- och fönsteröppningarna ändrades, bl.a. togs nya fönster upp i N långhusmuren och i absiden, och nya snickerier sattes in vilket av Brunius beskrivs såhär "man har givit de inre dörrromfattningarna stickbågiga betäckningar, förändrat två fönster å skeppets s. och uppbrutit sådana å dess n. sidomur, bortskämt korets fönster och upptagit ett nytt å utsprånget, vanställt tornets v. fönster och fördervat dess n. ingång med ett nytt, och utstyrt alla med träkarmar och träbågar samt glastrutor såsom i vanliga boningshus". Tornet - portalen ändrades i samband med att den gjordes om till fönster. Fönstret även det ändrat.	SvK, B
1846	Stengolven i kyrkorummet ersattes med trägolv (SvK anger att de i ringkammaren tillkom 1759/60).	RAÄ, SvK
1847	Omges kyrkogården delvis av plank och delvis av sten.	SvK
1871	Kyrkogården utvidgades.	SvK

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1873	Restaurering efter förslag av A. W. Lundberg (SvK anger 1873, omkr. 1876 och 1878) kyrkan görs enhetligt ”romansk”. Samtliga fönster reglerades enligt Lundbergs ritning till nuvarande form, även tornets fönster ändrades till rundbågigt, absidfönstret gjordes helt nytt. Tornets form ändrades (spetsar på gavelröstena). Ny takform på koret. Nya portar. Tornportalen öppnades, försågs med glasade trädörrar. Sockeln lagades med betong. Reparation av fasadputsen.	SvK SvK, RAÄ RAÄ RAÄ, SvK RAÄ RAÄ
1876	Läktare i nyromansk stil.	SvK
1889	Kyrkogården utvidgades.	SvK
1897	Tio stycken lönnar planterades på kyrkogården.	SvK
1800-tal	Väggarna behandlades med rotborste och såpa.	SvK
1908	Kamin med ”fritt” rökrör.	SvK
1910	Två slagklockor från K. G. Bergholtz, Stockholm.	GKR
1926	Rökröret till kaminen bilades in i Ö långhusmuren, en väggmålning föreställande Kristus i mandorla iaktogs högt uppe på Ö långhusväggen i skeppet N om triumfbågen. Målningen förstördes delvis, resten överputsades. Yttertak på kor och långhus av enkupigt tegel på läkt, tät börkning och papp.	SvK SvK
1942	Absiden var överdragen med cementputs i kvaderimitation.	SvK
1952-53	Yttre restaurering efter förslag av arkitekt Olle Karth, Visby: Tornhuven reparerades (bl.a. papp och plåt på högbenen samt ny panel), omläggning av klockdäcket, omläggning av tegeltaken på tät börkning, tegeltäckningen på absiden byttes mot spån, tornfasaderna putsades med KC-bruk och kalkades, putsen på absiden avlägsnades. Ny port till inclusoriet. Åskledare.	GF, RAÄ
1954-55	Kyrkan restaurerades invändigt efter förslag av Olle Karth, Visby: Nytt dörrblad i N portalen. Omläggning av golv. Kaminen och skorstenen togs bort, ny värmeinstallation. Elinstallation för belysning. Ändring av bänkar. Nytt altarskrank. Invändig kalkavfärgning, flyttning av dopfunten och rivning av läktaren, nytt skrudskåp i sakristian, konservering av målning på dopfunt, altarring, predikstol, nummertavla, väggsåp m.m. Orgel av Werner Bosch, Kassel, Tyskland.	RAÄ GF, ISO
1959	Lillklockan, gjuten av Gösta Bergholtz, Stockholm.	GKR

ÅR	BYGGNADSDEL ETC.:	REF.
1961	Tornuret inköptes från Venjans församling, Dalarna (installerades trol. 1964). .	GF
1967	Triumfkrucefifix av konstnär Bertil Nyström, Slite.	GK
1984	Ny oljepanna.	GF
1986	Yttre restaurering efter förslag av arkitekt Janusz Grenberger, RAÄ, entreprenör ABV, Visby: Ny fasadputs och kalkavfärgning, Reparation av och ny panel på tornhuven samt uppsättning av avvattningsanordningar, omläggning av samtliga tegeltak, ombyggnad av sakristitaket (från pulpettak till sadeltak). Rengöring av fasaderna, kalkning av absidens fasader. Ny åskledare, nytt dragstag, omläggning av papptäckning på klockdäcket. Reparation av fönster.	GF
1990	En medeltida glasmålningen i tornfönstret konserverades av glasmålningkonservator Gustav van Treek, München. Vid ett inbrott i kyrkan skadades kordörren, lagades av Firma Specialsnickeriet, Burs.	GF
1993	El-ringning (ej inkopplad).	GF
1998	Nummertavlan konserverades av C. H. Eliason (troligen).	GF
2000	Genomfördes en utvändig restaurering efter förslag av Jan Utas, Visby, entreprenör Byggnadshyttan: Fasaderna putslagades och avfärgades, vattenrännorna på tornhuven kompletterades, långhustakets nocktegel byttes. Torngluggarna sågs över av en konservator, hörnkedjorna fogades och rengjordes. Dörrarna tätades och dränerades. Tillgängligheten på vindarna underlättades då räcken och inspektionsbryggor, el och belysning kompletterades. Kyrkogårdsbelysningen utökades och en gravhäll monterades mot sockenmagasinets vägg.	GF
2001	En gravhäll på kyrkogården konserverade av Stenkultur AB, Stockholm	GF
2002	De tre portalerna konserverades av Stenkultur AB, Stockholm.	GF
2004	Urverket reoverades av urmakarmästare F. V. Tornberg, Stockholm.	Inskr.
	Altarbrunet konserverades, förvaringen ändrades.	GF

Förkortningar:

ATA	Riksantikvarieämbetets arkiv, Stockholm.
B	Brunius, C. G., Gotlands Konsthistoria, del 3, 1866.
GF	Gotlands fornsals arkiv.
GK	Lagerlöf, E., Svahnström, G., Gotlands kyrkor, 1991.
GKM	Söderberg, B. G., Gotländska kalkmålningar 1200-1400, 1971.
GKR	Rohr, I., Gotlands Kyrkklockor och Ringningsseder, 1985.
GKS	Svahnström, G., Svahnström, K., Måleri på Gotland 1530-1830, 1989.
ISO	Johansson, T. (red.), Inventarium över svenska orglar 1989: II, Linköping och Visby stift, 1990.
Inskr.	inskrift i kyrkan
o.	omkring
o. h. h.	och han hustru
RAÄ	Program för restaurering av Vall kyrka, upprättat av riksantikvarieämbetets vårdsektion 1985.
s.	sent
SHM	Statens Historiska Museum
Strelow	Nilssøn Strelow, H., Cronica Guthilandorum, 1633.
SvK	Sveriges Kyrkor, Gotland bd III, 1942.
t.	Tidigt